

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені М. П. ДРАГОМАНОВА**

ШЕВЧЕНКО Анна Ігорівна

УДК 378.01.3-051:7.012(043.3)

**МЕТОДИКА НАВЧАННЯ
ХУДОЖНЬОГО ПРОЕКТУВАННЯ МАЙБУТНІХ
ФАХІВЦІВ З ДИЗАЙНУ**

13.00.02 – теорія та методика навчання (технічні дисципліни)

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова, Міністерство освіти і науки України.

Науковий керівник: кандидат педагогічних наук, доцент
ГУМЕНЮК Тетяна Броніславівна,
Національний педагогічний університет імені
М. П. Драгоманова, завідувач кафедри
промислової інженерії та сервісу.

Офіційні опоненти: доктор педагогічних наук, професор
ТИМЕНКО Володимир Петрович,
учений секретар Відділення професійної освіти і
освіти дорослих НАПН України;

кандидат педагогічних наук, доцент
КОРОЛЬ Анатолій Миколайович,
Уманський державний педагогічний університет
імені Павла Тичини, доцент кафедри
образотворчого мистецтва.

Захист відбудеться 17 жовтня 2017 року о 11:00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.053.19 в Національному педагогічному університеті імені М. П. Драгоманова за адресою: 01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9.

З дисертацією можна ознайомитися у бібліотеці Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова (01601, м. Київ, вул. Пирогова, 9).

Автореферат розіслано «16» вересня 2017 року.

**Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради**

М. П. Малезик

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність дослідження. Дизайн сьогодні – це невід’ємна частина розвитку суспільства ХХІ століття, а також одна з найважливіших сфер сучасної художньої культури, яка, безперечно, є необхідною для забезпечення життєдіяльності людини, відображення її духовних і матеріальних потреб, зокрема, спонукає до створення нових форм, образів та просторів, розвиває та підносить саму суб’єктивність особистості, естетизує та покращує різні сфери людської діяльності. Тож і професійна підготовка майбутніх фахівців з дизайну набуває особливого соціокультурного значення.

Сучасний фахівець з дизайну повинен мати широкий світогляд, високий інтелектуальний потенціал і рівень культури, здатність до самовдосконалення, вміння творчо підходити до вирішення проблем та обирати оптимальні варіанти рішень, здатність до аналізу, вміння орієнтуватись в умовах швидко змінюваних дизайн-тенденцій ринкового середовища.

Науковці у сфері дизайну стверджують, що сьогодні дизайн - це комплексна міждисциплінарна проектно-художня діяльність, інтегруюча природничо-наукові, технічні, гуманітарні знання, інженерне та художнє мислення, спрямована на формування на промисловій основі предметного світу в надзвичайно великій «зоні контакту» його з людиною в усіх без винятку сферах життєдіяльності.

Художнє проектування у процесі підготовки майбутніх фахівців з дизайну забезпечує можливість для саморозвитку, самоактуалізації особистості у відповідності до нової доктрини української освіти. Але до цього часу проблема формування здатності до художньо-проектної діяльності залишається недостатньо вивченою. Аналіз змісту навчання за спеціальністю «Професійна освіта», діючих навчальних планів, вивчення теорії та практики підготовки студентів за спеціалізацією «Дизайн» у вищих навчальних закладах підтверджує суперечність між соціальним замовленням на творчу особистість з розвинутими фаховими компетентностями і недостатнім рівнем забезпечення психолого-педагогічних умов для підготовки студентів до майбутньої художньо-проектної діяльності.

Проблема підготовки майбутніх фахівців з дизайну є предметом різнобічного дослідження науковців, зокрема питання історичного і сучасного досвіду освіти дизайнерів в Україні та за кордоном досліджували Є. Антонович, О. Генісаретський, В. Глазичев, І. Голод, Г. Гребенюк, В. Даниленко, А. Діжур, Т. Козак, Є. Лазарєв, Г. Мінервін, С. Мигаль, В. Радкевич, І. Рижова, В. Сидоренко, П. Татіївський, В. Тименко, О. Фурса, О. Хмельовський, Л. Холмянський, А. Чебикін, О. Швець, В. Шимко, М. Яковлєв, В. Аронов, О. Боднар, О. Бойчук, Н. Гарін та інші.

Час показав, що дизайн як художньо-творча і наукова галузь потребує дослідження ролі всіх його видів у сучасному культурному просторі України, яка прагне зайняти свою нішу в світовому культурному просторі. Але швидка плинність дизайнерських тенденцій у сучасній проектній культурі та плюралізм дизайнерських рішень не вміщуються в часові рамки навчальної методики, а це вказує на те, що методичні підходи повинні постійно піддаватися критичному аналізу і перебувати у стані динамічних змін. Шляхи розвитку дизайну та

дизайнерської освіти досліджувалися за різними напрямками, серед яких можна виокремити: проектна культура та естетика дизайнерської творчості (В. Сидоренко), проблеми графічного дизайну та глобалізаційні процеси сучасності (В. Косів), теорія та історія дизайну (П. Татіївський), дизайн як засіб розвитку творчих здібностей особистості (О. Вишневська), дизайн як техноестетична система (Є. Лазарєв), методологічні та гуманітарно-художні проблеми дизайну (О. Генісаретський), врахування етнокультурного середовища як важливої умови формування конструктивних умінь (В. Тименко).

Дослідження наукових робіт та літературних джерел дозволяє зробити висновок, що зміст підготовки та методики навчання фахівців з дизайну сьогодні повинні бути розраховані на формування спеціалістів міжнародного рівня з добре розвинутим дизайнерським мисленням. Майбутні фахівці з дизайну повинні бути готові до самостійної художньо-проектної діяльності по вирішенню різних проблем у сфері дизайну. Але, на жаль, все частіше спостерігаються деякі невідповідності у роботі фахівців. Наприклад, часто ті, хто у процесі проектування вільно володіє комп'ютерною графікою, не володіє теорією дизайну, навичками рисунку та живопису, композиції, і навпаки, ті хто володіє академічними знаннями, як правило, у своїй діяльності не вміють використовувати комп'ютер. А сьогодні дизайнер це не тільки фахівець високого гатунку у галузі образотворчого мистецтва, але й справжній професіонал у галузі комп'ютерних технологій, художньої діяльності, здатний до використання різних методів проектування дизайн-об'єктів.

Протиріччя, яке виникло між все більше зростаючою роллю дизайну в сучасному житті суспільства та проблемою формування здатності до художньо-проектної діяльності майбутніх педагогів дизайнерського профілю, відсутністю загальноприйнятого уявлення про даний вид діяльності, теоретичних засад, а також змістовного наповнення та відповідного навчально-методичного інструментарію, спонукає до пошуку шляхів формування у майбутніх педагогів дизайнерського профілю фахових компетентностей, до складу яких належать здатності до художнього проектування як основного виду дизайнерської діяльності.

Аналіз сучасного стану теоретичної та практичної підготовки фахівців з дизайну у вищих навчальних закладах свідчить про те, що сучасна методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну не вміщується в динаміку розвитку сучасної проектно-культурної та глобалізаційної плюралізму дизайнерських рішень. Актуальність, недостатність розробки і науково-теоретичного обґрунтування порушеної проблеми зумовили вибір теми нашого дослідження: **«Методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну»**.

Зв'язок роботи з науковими роботами, планами, темами. Дисертаційне дослідження виконане згідно з тематичним планом науково-дослідної роботи Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова, тема №1/15-17 «Теорія і технологія навчання у системі професійної освіти» (наказ Міністерства освіти і науки України №1243 від 31.10.2014 р.; наказ Міністерства освіти і науки України №105 від 09.02.2015 р.) Тему дисертації затверджено

Вченою радою Національного педагогічно університету імені М.П. Драгоманова (протокол №7 від 24.02.2015 р.) та узгоджено в Міжвідомчій раді з координації наукових досліджень з педагогічних і психологічних наук України (протокол №3 від 28.04.2015 р.).

Мета і завдання дослідження. *Мета* наукового дослідження полягає у розробці й експериментальній перевірці методики навчання художнього проектування майбутніх педагогів дизайнерського профілю.

Відповідно до мети визначено *завдання дослідження*:

1. Дослідити процес становлення та основні напрями розвитку дизайн-освіти в Україні та у світі.
2. Розкрити сутність компетентнісного підходу у процесі формування здатності до художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.
3. Розробити педагогічну модель процесу навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.
4. Розробити методику навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.
5. Провести дослідно-експериментальну перевірку методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.

Об'єкт дослідження – фахова підготовка майбутніх фахівців з дизайну.

Предмет дослідження – методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.

Теоретико-методологічною основою дослідження є положення про творчу сутність особистості. Дослідження опирається на методологію сучасної педагогіки, теоретичні підходи до вибору змісту професійної освіти; визначення творчості як складного психічного процесу і вивчення продуктів творчої діяльності; дидактичні засоби підвищення якості навчання; формування фахової компетентності особистості; проектну культуру та естетику дизайнерської творчості; художнє проектування.

Для вирішення поставлених завдань було використано такі **методи дослідження**:

теоретичні: аналіз педагогічних, методичних досліджень, наукових джерел з проблем, пов'язаних з процесом формування фахової компетентності майбутніх фахівців з дизайну; порівняння, узагальнення і систематизація теоретичного і практичного матеріалу, що вивчається студентами на фундаментальних мистецьких та дизайнерських дисциплінах; педагогічне моделювання для визначення необхідних етапів і компонентів методики навчання художнього проектування;

емпіричні: педагогічне спостереження, опитування, анкетування, тестування; експертна оцінка навчально-програмних матеріалів; ретроспективний аналіз особистого досвіду викладання відповідних навчальних дисциплін; педагогічний експеримент для перевірки сформованості фахових компетентностей майбутніх фахівців з дизайну у процесі навчання художнього проектування;

математичні: методи математичної статистики для визначення достовірності обробки результатів дослідження та кількісного і якісного аналізу даних експерименту.

Наукова новизна одержаних результатів полягає у тому, що в дисертаційній роботі:

вперше запропоновано та теоретично обґрунтовано модель процесу навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну на основі методологічних підходів: компетентнісного, проектного, інтегративного, а також принципів навчання у приміненні до дизайн-освіти;

визначено сутність фахової компетентності у процесі формування здатності до художньо-проектної діяльності, а саме її складників - мистецько-естетичної, образотворчої, проектної компетентностей;

удосконалено зміст навчання фундаментальних мистецьких та науково-предметних дизайнерських дисциплін, які формують здатність до художньо-проектної діяльності майбутніх фахівців з дизайну;

набули подальшого розвитку методи, форми та засоби навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.

Практичне значення результатів дослідження полягає в розробці науково-методичного забезпечення поетапного формування здатності до художньо-проектної діяльності майбутніх фахівців з дизайну та рекомендацій щодо його впровадження в навчальний процес; здійснено добір та структурування навчального матеріалу для фундаментальних мистецьких та дизайнерських навчальних дисциплін; удосконалено методикау навчання художнього проектування шляхом використання засобів активізації художньої творчості студентів, організації їх навчально-пізнавальної діяльності, реалізації проектної методики у процесі підготовки майбутніх фахівців дизайнерського профілю та розробки навчально-методичного забезпечення відповідних дисциплін.

Набуло подальшого розвитку теоретичне обґрунтування змісту та структури фундаментальних мистецьких та дизайнерських навчальних дисциплін, а також формування здатності до художньо-проектної діяльності через розвиток художньої творчості для інтенсифікації та підвищення ефективності фахової підготовки майбутніх фахівців з дизайну.

Впровадження результатів дослідження. Основні результати дослідження впроваджені в навчальний процес підготовки майбутніх педагогів дизайнерського профілю на Інженерно-педагогічному факультеті Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова (№ 07-10/501 упродовж 2016-2017 років), у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені Михайла Бойчука (№ 61 упродовж 2014-2016 років), в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичина (№ 004902 упродовж 2015-2016 років), в Державному вищому навчальному закладі Переяслав-Хмельницького Державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди (№ 401 упродовж 2015-2017 років), у Київському національному університеті технологій та дизайну. (№ 57/08 упродовж 2015-2017 років).

Вірогідність результатів навчання забезпечена теоретико-методологічною обґрунтованістю вихідних позицій, використанням комплексу

методів, адекватних його об'єктові, предмету і меті завдання; кількісним і якісним аналізом фактів, матеріалів і результатів дослідно-експериментальної роботи та реалізацією основних розробок у навчальному процесі підготовки майбутніх фахівців з дизайну.

Особистий внесок здобувача полягає в розробці методики навчання підготовки майбутніх дизайнерів до художнього проектування та комплексу методичних засобів і рекомендацій що забезпечують належні умови для ефективного формування фахових компетентностей майбутніх педагогів-дизайнерів.

Апробація результатів дослідження. Основні положення дисертаційного дослідження розкриті у доповідях і виступах на міжнародних науково-практичних конференціях:

V Міжнародна науково-практична конференція імені академіка Д. О. Тхоржевського. Секція III. Проблеми організації професійного самовизначення і кар'єрного зростання учнівської-студентської молоді. Київ 2015, тема доповіді «Методика навчання ескізної графіки костюму майбутніх педагогів дизайнерського профілю»;

V Міжнародна науково-практична конференція імені академіка Д. О. Тхоржевського. Секція IV. Трудова та техніко-технологічна підготовка молоді. Київ 2015, тема доповіді «Формування проектно-художньої компетентності майбутніх педагогів дизайнерського профілю».

Міжнародна науково-практична конференція. Теорія та практика управління педагогічним процесом, Одеса – 2015, тема доповіді «Характерні особливості дизайн-підготовки фахівців мистецької та педагогічної галузей освіти»;

VII Міжнародна науково-практичної конференції пам'яті академіка Д. О. Тхоржевського «Трудове навчання та технології»: сучасні реалії та перспектива розвитку, Київ – 2017, тема доповіді «Методика навчання фундаментальних мистецьких дисциплін у процесі підготовки майбутніх фахівців дизайнерського профілю до художньо-проектної діяльності».

IV Міжнародна науково-практична конференція пам'яті член кореспондента НАПН України В. К. Сидоренка; Актуальні питання графічної підготовки: теорія, практика та шляхи розвитку, Київ – 2017, тема доповіді «Значення проектно-комп'ютерної графіки для формування у майбутніх фахівців дизайнерського профілю здатності до проектно-художньої діяльності».

Публікації. Різні аспекти досліджуваної проблеми відображено у 7 наукових статтях, 5 з яких надруковано у фахових виданнях ВАК України; розроблено 5 навчальних програм затверджених Вченою радою Національного педагогічного університету імені М.П. Драгоманова.

Структура та обсяг роботи. Дисертація складається із вступу, трьох розділів, висновків до кожного розділу, загальних висновків, 13 додатків та списку використаних джерел (153 найменувань). Робота містить 8 таблиць і 19 рисунків. Загальний обсяг роботи – 351 сторінка, із них основного тексту – 181 сторінка.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ ДИСЕРТАЦІЇ

У **вступі** обґрунтовано актуальність обраної теми, визначено об'єкт, предмет, мету та методи дослідження, сформульовано завдання дисертаційного дослідження. Розкрито наукову новизну, теоретичну та практичну значимість роботи, наведено відомості про апробацію та впровадження здобутих результатів у практичну діяльність вищих навчальних закладів.

У першому розділі – **«Формування здатності до художньо-проектної діяльності майбутніх фахівців з дизайну»** з'ясовано стан проблеми підготовки майбутніх фахівців з дизайну через аналіз вітчизняної та зарубіжної психолого-педагогічної та навчально-методичної літератури. Проаналізовано сучасну систему підготовки майбутніх фахівців з дизайну у вищих навчальних закладах. Досліджено особливості дизайн-освіти в Україні та у світі. Виявлено, що дизайн-освітні системи розвинених країн світу мають багато спільного та, водночас, відмінного: впровадження корпоративного навчання (кожний третій семестр студенти мають працювати в фірмах, корпораціях) (США); підвищення ефективності навчального процесу, на основі зв'язків з виробництвом (Німеччина); підготовка дизайнерів з одночасним оволодінням інженерною спеціальністю (Велика Британія); посилення гуманітарної складової змісту дизайн-освіти, діалогічних форм навчання, конкретності і вузькості постановки проектних завдань у процесі навчання (Італія).

Становлення й розвиток вітчизняної дизайнерської освіти були зумовлені розвитком українського художньо-промислового мистецтва, а також створенням промислових підприємств, які займалися випуском продукції декоративно-ужиткового характеру. Виявлено, що на сучасному етапі провідними школами вітчизняного дизайну стали Київський державний інститут декоративно-прикладного мистецтва і дизайну імені М. Бойчука, Київська національна академія образотворчого мистецтва і архітектури, Львівська академія мистецтв та Харківська державна академія дизайну і мистецтв.

Вивчення особливостей стану та розвитку дизайн-освіти в Україні шляхом її ретроспективного огляду та проведення аналізу шляхів удосконалення її організаційних форм дав змогу дійти таких висновків:

- для успішної реалізації стратегії розвитку дизайн-освіти в Україні, особливу увагу слід приділяти аналізу тенденцій у розвитку дизайну, як діяльності, вивченню інновацій та досліджень в даній галузі та використовувати історичний досвід розвитку дизайнерської освіти в Україні та світі;

- навчальні заклади, де здійснюється підготовка фахівців з дизайну повинні виконувати три основні функції: відтворення суб'єкта виробництва (фахівець-дизайнер); відтворення суб'єкта соціуму (фахівець з розвинутою соціально-ціннісною рефлексією); відтворення суб'єкта культури (фахівець – носій національного стилю);

- ефективне виконання зазначених функцій вимагає нових підходів до організації навчально-виховного процесу та освітнього середовища.

В дисертаційній роботі проведено дослідження і обґрунтовано компетентнісний підхід у навчанні художнього проектування майбутніх фахівців

з дизайну. Тож, враховуючи наукові напрацювання вітчизняних вчених та європейський досвід з даної проблеми нами запропоновано фахову компетентність педагогів-дизайнерів розглядати як систему компетентностей, яка формується із спеціалізованих компетентностей - образотворчої, проектної та мистецько-естетичної.

Фахові компетентності можуть бути досягнуті через результати навчання, як сукупність знань, умінь, навичок та здатності студентів до художнього проектування художньо-творчими засобами, а саме:

знання основ концептуального проектування та принципів організації дизайн-програмування; історії розвитку мистецтва, дизайну; основних закономірностей, методики та принципів проектування дизайн-об'єктів; принципів проектування їх образу та об'ємно-просторової структури, а також закономірностей функціонування у соціокультурному середовищі, методики формоутворення та прийомів проектування; основних етапів створення, захисту та презентації проекту;

вміння методично грамотно вести роботу в різних техніках, гармоніювати колірно-тональні відношення; використовувати творчий підхід у виконанні композиційних побудов; презентувати з доцільним обґрунтуванням та творчим вирішенням проектного завдання; аналізувати художньо-образний зміст твору; аргументовано складати концепцію майбутнього проекту, самостійно приймати рішення щодо його реалізації;

здатність оволодіння художньо-образною сферою, яка найбільш яскраво відображає саме естетичне у сприйнятті та свідомості людини; добувати, розширювати та поглиблювати знання, удосконалювати практичні вміння і навички у сфері художньо-проектного мистецтва; здійснювати дизайн-проектування; створювати ідеальні еталони, що забезпечують високі естетичні, етичні й інтелектуальні оцінки; вирішувати науково-дослідні та проектно-художні завдання засобами інформаційних технологій;

Отже, успішність і якість підготовки майбутніх фахівців з дизайну обумовлена її цілісним формуванням у взаємозв'язку і взаємообумовленості професійної культури, особистісного розвитку і спеціалізованих проектних, образотворчих і мистецько-естетичних компетентностей. Такі компетентності є невід'ємним доповненням до педагогічних здібностей, реалізація яких спрямована на виконання професійно-творчих завдань. Тобто, на такій основі сформується художньо-образний, абстрактно-логічний, аналітичний, проектний та конструктивний тип мислення педагога-дизайнера, який зможе повною мірою займатися своєю професійною діяльністю.

У другому розділі **«Методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну»** запропонована теоретично обґрунтована педагогічна модель формування здатності майбутніх педагогів-дизайнерів до художньо-проектної діяльності. Розроблені педагогічні засоби активізації творчості студентів як основного фактора художнього проектування, активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі підготовки їх до художнього проектування та реалізація проектної методики у процесі підготовки майбутніх фахівців дизайнерського профілю.

Модель процесу навчання художнього проектування складається з трьох структурно-функціональних блоків, першим з яких є методологічно-пізнавальний, куди входять методологічні підходи навчання (інтегративний, компетентнісний, проектний); принципи навчання у вищій школі (принцип наочності, принцип систематичності та послідовності; принцип науковості; принцип зв'язку з життям; принципи активності і свідомості). Другий блок моделі - організаційно-методичний, який вміщує навчально-виховне середовище, форми навчання, методи формування здатності до художнього проектування, навчальні програми фундаментальних мистецьких та науково-предметних дизайнерських дисциплін. Третій блок педагогічної моделі – результативно-рефлексійний в якому, представлені критерії та рівні сформованості здатності до художньо-проектної діяльності майбутніх фахівців з дизайну, а також рефлексія, як обов'язковий компонент оцінки художньо-проектної діяльності майбутніх фахівців з дизайну (рис.1).

Для формування здатності до художньо-проектної діяльності в роботі розроблені фахові спеціалізовані компетентності майбутніх фахівців з дизайну, а саме, мистецько-естетична, образотворча, проектна, формування яких забезпечується фундаментальними мистецькими навчальними дисциплінами: «Рисунок з основами пластичної анатомії»; «Живопис з основами кольорознавства»; «Основи композиції». Крім того, здатність до художньо-проектної діяльності формується у процесі навчання науково-предметних дизайнерських дисциплін, а саме: «Основи макетування та моделювання»; «Матеріали сучасного дизайну», «Проектування», «Архітекtonіка та комбінаторика», «Теорія та історія дизайну» та інших фахових дисциплін варіативного компоненту.

Одним з основних методів навчання художнього проектування є метод проектів, ефективність якого полягає у розвитку у майбутніх фахівців з дизайну високого рівня фантазії, творчої уяви, відчуття надзвичайності об'єкта, інтуїції сприйняття головного та конкретного, умінь передавати невизначені, хаотичні та інші складні предмети, здатності ідентифікувати, ототожнювати себе як з живими істотами, так і з неживим предметним світом. Виявлено, що творча активність дизайнерів найкраще проявляється в екстремальних ситуаціях, ситуаціях успіху та свободи, що необхідно враховувати і застосовувати у формуванні творчої особистості. Також, виявлено, що активна форма творчої діяльності тісно пов'язана з успіхами студентів у процесі навчання, тому підвищення їх творчої активності необхідно систематично здійснювати у зверненні до власних емоційних переживань, цілеспрямовано трансформували інтелектуальну проблему в проблему емоційну.

Здатність до художнього проектування визначається способом перевірки теоретичних знань студентів тестуванням, переглядами та виконанням проектів як у матеріалі так і представлення його засобами комп'ютерних технологій. Отже, невід'ємною частиною даної педагогічної моделі є кінцевий результат навчання, який забезпечує поставлену мету.

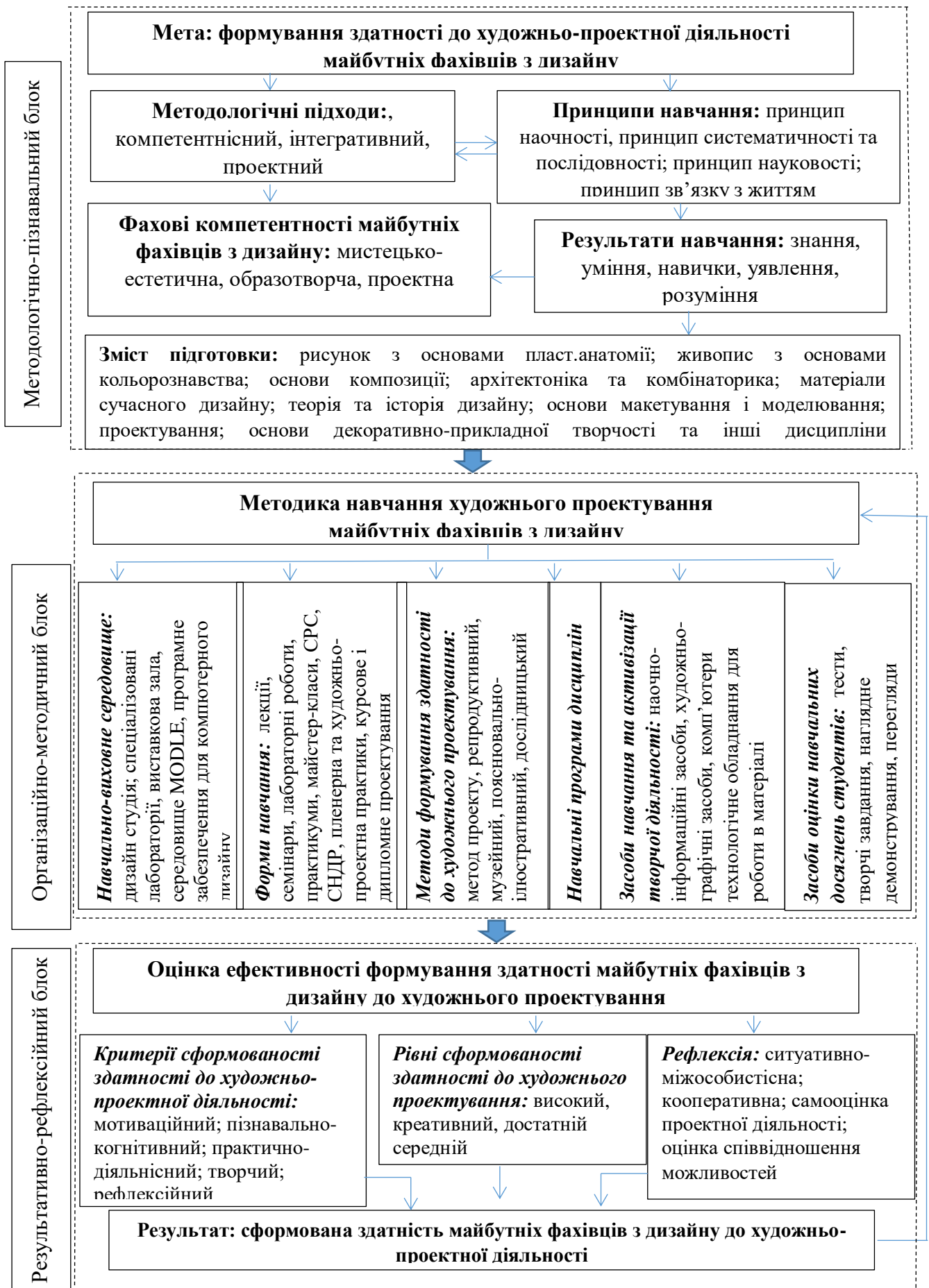

Рис.1 Модель методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну

Рефлексивний компонент дозволяє майбутньому фахівцю знайти свій індивідуальний стиль, досягти адекватної професійно-особистісної самооцінки, прогнозувати і аналізувати результати своєї діяльності. Вміння аналізу, осмислення та конструювання ціннісної основи своєї діяльності, заснованої на відображенні себе як суб'єкта діяльності, особистості та індивідуальності в системі суспільних відносин.

Оцінку ефективності формування здатності майбутніх фахівців з дизайну до художнього проектування пропонується здійснювати за допомогою інструментарію: критеріїв сформованості здатності до художньо-проектної діяльності (мотиваційний, пізнавально-когнітивний; практично-діяльнісний, творчий, рефлексійний); рівнів сформованості здатності до художнього проектування (високий, креативний, достатній, середній).

У процесі дослідження виявлено, що на результати навчання значний вплив має реалізація проектної методики; створення сприятливих умов і правильної організації пізнавальної діяльності студентів; формування максимально корисних потреб через мотивацію засобами активізації і стимулювання навчально-творчого інтересу, що розкривається при використанні у навчальному процесі ігрових ситуацій, як стимулу до художнього проектування. Це дозволить не тільки підвищити рівень успішності, але і розвивати творчу особистість майбутніх фахівців з дизайну. Щоб навчально-пізнавальна діяльність була активною і емоційно забарвленою, пропонується використовувати методи активізації студентів до творчої діяльності, а визначаючи їх навчальні досягнення не використовувати низький рівень оцінювання.

Зроблено припущення, що запропонована методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну дозволить вчасно реагувати на широкий спектр можливостей у дизайн-освіті, дизайн тенденції; враховувати їх потреби та індивідуальні особливості майбутніх фахівців з дизайну; допомагати розвивати творчий потенціал студента, самостійно ставити цілі та досягати їх у процесі навчання.

У третьому розділі «**Дослідно-експериментальна перевірка ефективності методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну**» викладено організацію та висвітлено результати експериментальної перевірки методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.

У ході дисертаційного дослідження було доведено, що підготовку майбутніх фахівців з дизайну до художньо-проектної діяльності можна забезпечити, використовуючи у навчальному процесі розроблену нами методику навчання художнього проектування на основі компетентнісного, інтегративного, проектного підходів шляхом упровадження моделі формування здатності до художнього проектування у майбутніх фахівців з дизайну у процесі навчання художнього проектування. Нами запропоновано психолого-педагогічні умови навчально-пізнавальної діяльності студентів у процесі підготовки їх до художнього проектування; педагогічні засоби активізації творчості студентів як основного фактора художньо-проектної діяльності; використання методу проектів у процесі навчання дизайнерських дисциплін майбутніх фахівців з дизайну.

Для підтвердження припущень щодо ефективності запропонованої методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну проводився педагогічний експеримент, який проходив у 4 етапи, логічно взаємопов'язані між собою (констатувальний, формувальний, експериментальний, контролюючий). В експерименті прийняли участь 302 студенти, при чому експериментальна група (ЕГ) становила 156 студентів, а контрольна (КГ) – 146 студентів.

Нами розроблено критерії сформованості здатності майбутніх фахівців з дизайну до художньо-проектної діяльності, а саме: мотиваційний – вмотивованість до навчально-пізнавальної діяльності; пізнавально-когнітивний – теоретичні знання з художнього проектування; практично-діяльнісний – уміння та навички художнього проектування; творчий – наявність творчих особистісних якостей, прагнення до самовдосконалення, творче мислення, вміння генерувати ідеї, наявність естетичної культури; рефлексія (ситуативно-міжособистісна, кооперативна, предметна рефлексія з контрольною функцією, самооцінка художньо-проектної діяльності, оцінка співвідношення можливостей).

Відповідно до системи критеріїв визначено основні показники ефективності методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну, до яких відносяться: вмотивованість до навчально-пізнавальної діяльності (M_1); сформованість знань з художнього проектування ($ПК_1$); сформованість умінь та навичок художнього проектування ($ПД_1$); здатність до художньо-проектної діяльності (T_1); здатність до самооцінки власних досягнень (P_1).

Враховуючи те, що основною особливістю психодіагностичного методу є його вимірювально-дослідна спрямованість, завдяки якій кількісно і якісно характеризується досліджуване явище, нами обрано низку методів діагностики. Так, для визначення вмотивованості майбутніх фахівців з дизайну до навчально-пізнавальної діяльності ми пропонуємо використовувати метод анкетування, який реалізується через опитувальники-анкети; для визначення сформованості знань, умінь та навичок з художнього проектування нами розроблено тести досягнень студентів у процесі навчання художнього проектування, які забезпечують психодіагностичний метод тестування, використовуючи при цьому тести досягнень; для визначення здатності майбутніх фахівців з дизайну до художньо-проектної діяльності використовувався метод аналізу продуктів їх діяльності у процесі навчання; здатність до самооцінки власних досягнень, що забезпечує рефлексію, доцільно використовувати метод самоопису.

Систему критеріїв, показників та методів діагностики якості навчальних досягнень студентів, яка використовувалась при визначенні ефективності методики навчання художнього проектування у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців з дизайну до художньо-проектної діяльності, представимо у вигляді таблиці 1.

З урахуванням обраних критеріїв та показників нами визначено креативний, високий, достатній та середній рівні навчальних досягнень з художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну, при цьому низький рівень навчальних досягнень студентів у творчій художньо-проектній діяльності не передбачався.

**Критеріальна модель оцінки ефективності методики навчання
художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну**

Критерії	Показники	Методи та засоби діагностики
Мотиваційний	Вмотивованість до навчально-пізнавальної діяльності (M_1)	Анкетування (опитувальник-анкета)
Пізнавально-когнітивний	Сформованість знань з художнього проектування ($ПК_1$)	Тестування (тести досягнень)
Практично-діяльнісний	Сформованість умінь та навичок художнього проектування ($ПД_1$)	
Творчий	Здатність до художньо-проектної діяльності (T_1)	Аналіз продуктів діяльності
Рефлексійний	Здатність до самооцінки власних досягнень (P_1)	Самоопис, самооцінювання (портфоліо)

Для забезпечення об'єктивності результатів діагностичних методик ми дотримувалися таких умов:

- запропоновані методики дослідження студентів повинні бути максимально наближені до навчально-виховного процесу, не порушуючи його цілісності;
- відібрані діагностичні методики повинні фіксувати не лише загальну результативність виконання завдання, а й виявляти індивідуальні відмінності студентів.

Тому, крім анкетного опитування на констатувальному та формувальному експериментах знання, уміння, навички та особистісні якості перевірялися при виконанні проблемних завдань на лабораторно-практичних роботах, за допомогою тестів, контрольних робіт, розробки та презентації проектів, результатів іспитів і заліків.

Ефективність розробленої методики і динаміку рівня сформованості досліджуваної компетентності визначено в ході формувального етапу педагогічного експерименту при проведенні проміжного і контрольного зрізів.

Протягом усієї експериментальної роботи здійснювалося цілеспрямоване спостереження за навчально-пізнавальною діяльністю студентів на заняттях.

Перевірку експериментальних даних здійснено із застосуванням критерію згоди Пірсона χ^2 , за допомогою якого в ЕГ встановлено значну перевагу емпіричних значень показників над критичними:

$$2\chi_{кр} = 7,815 < 2\chi_{емп} = 16,571.$$

Дані таблиці 2 дають підстави зробити висновок про те, що у студентів експериментальних груп рівень сформованості здатності до художнього проектування вищий, ніж у студентів контрольних груп.

Таблиця 2

Динаміка рівнів сформованості здатності до художнього проектування (у %)

Рівень	Експериментальні групи				Динаміка, %	Контрольні групи				Динаміка, %
	на початку експер.		на кінець експер.			на початку експер.		на кінець експер.		
	абс.	%	абс.	%		абс.	%	абс.	%	
Високий	18	11,54	29	18,46	+6,92	17	11,78	18	12,47	+0,69
Креативний	41	26,02	66	42,44	+16,42	39	26,57	42	28,77	+2,20
Достатній	66	42,31	51	32,69	-9,62	61	42,05	58	39,58	-2,47
Середній	31	20,13	10	6,41	-13,72	29	19,60	28	19,18	-0,42

Результати педагогічного експерименту продемонстровано діаграмою (рис. 2).

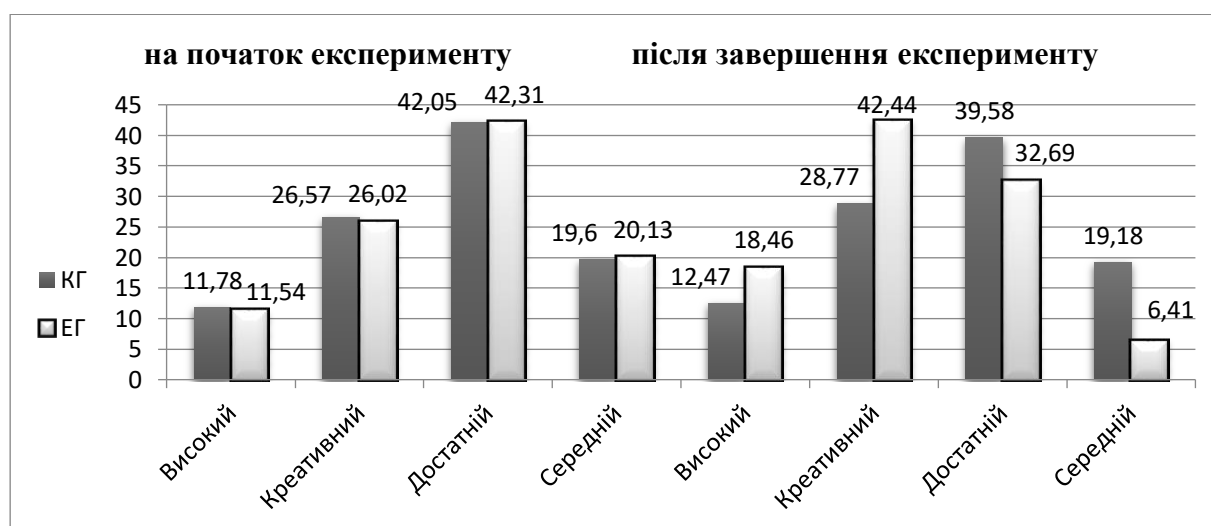

Рис. 2. Динаміка рівнів сформованості здатності до художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну, %

Суттєві показники зафіксовано у творчому та практично-діяльнісному критерію сформованості здатності до художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну. Це означає, що в процесі застосування методики навчання художнього проектування нам вдалося сформулювати систему теоретичних знань

студентів, збагатити творчий потенціал, креативне мислення та бажання до самостійної художньо-проектної діяльності майбутніх фахівців з дизайну.

Отже, апробація методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну та опрацьовані експериментальні дані засвідчили позитивну динаміку експериментальної групи у порівнянні з традиційною, що дає підстави рекомендувати впровадження її у навчальний процес.

ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

1. Результати теоретичного аналізу проблеми дослідження показують, що в науці і практиці дизайн-освіти значна увага приділялася вивченню філософсько-естетичних, культурологічних, мистецтвознавчих, ергономічних аспектів дизайну. Водночас питання фахової підготовки майбутніх фахівців з дизайну не дістали належного висвітлення у вітчизняній педагогічній науці.

Вивчення практичного досвіду роботи науковців дозволили зробити висновок, що для успішної реалізації стратегії розвитку дизайн-освіти в Україні, особливу увагу слід приділяти аналізу тенденцій розвитку дизайну, як діяльності, вивченню інновацій, досліджень в даній галузі та використовувати історичний досвід її розвитку в Україні та світі.

2. Проаналізувавши різні підходи до формування фахової компетентності у майбутніх фахівців з дизайну ми з'ясували, що рівень здатності до художньо-проектної діяльності залежить від розвиненості художньо-творчих нахилів і здібностей, ступеня оволодіння дієвими знаннями з формотворення, методикою креативного пошуку, образною мовою пластичного мистецтва й технологією художніх матеріалів, що зумовлює ефективність майбутньої професійної діяльності.

Визначено, що художньо-проектна діяльність майбутніх фахівців з дизайну забезпечується фаховими спеціалізованими компетентностями, до яких відносяться образотворча, проектна і мистецько-естетична компетентності.

3. У результаті дослідження теоретично обґрунтовано і розроблено педагогічну модель формування здатності до художнього проектування у майбутніх фахівців з дизайну. Встановлено, що здійснення фахової підготовки студентів у вищому навчальному закладі має ґрунтуватися на впровадженні методологічних підходів (інтегративний, компетентнісний, проектний) та принципів навчання (принцип наочності, принцип систематичності та послідовності; принцип науковості; принцип зв'язку з життям).

Для формування здатності майбутніх фахівців з дизайну до художньо-проектної діяльності запропоновано зміст підготовки, а саме блок фундаментальних мистецьких дисциплін та науково-предметних дизайнерських дисциплін.

4. На основі аналізу розробленої моделі науково обґрунтовано і розроблено методику навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну. В результаті проведеного наукового дослідження нами запропоновані навчально-виховне середовище, методи формування здатності до художнього проектування, засоби навчання та активізації творчої діяльності, засоби оцінки

навчальних досягнень студентів, визначено зміст підготовки майбутніх фахівців з дизайну до художньо-проектної діяльності у вищих навчальних закладах, що представлено у відповідних навчальних програмах.

Обґрунтовано форми навчально-пізнавальної діяльності у процесі фахової підготовки майбутніх педагогів-дизайнерів. До них віднесено: професійні семінари, студентські конференції, професійні конкурси, майстер-класи, експериментальні секції, ділові ігри, міні-лекції, виїзні лекції, відео-лекції, практики в дизайн-студіях відомих дизайнерів; етнографічну діяльність в музеях, дослідницьку роботу тощо. Розкрито особливості навчання художнього проектування майбутніх фахівців на основі методу проектів (творчий, ігровий, дослідницький, інформаційний, практико-орієнтований) та методів активізації творчої діяльності і організації навчального процесу.

5. Для перевірки ефективності методики навчання художнього проектування визначено і обґрунтовано систему критеріїв та показників оцінки навчальних досягнень студентів, що дало змогу діагностувати результати експериментальної апробації.

Результати спостережень за динамікою сформованості здатності майбутніх педагогів-дизайнерів до художнього проектування у процесі навчання фундаментальних мистецьких та науково-предметних дизайнерських дисциплін засвідчили, що рівень фахової підготовки студентів до майбутньої художньо-проектної діяльності експериментальних груп вищий ніж у контрольних, про що свідчать результати проведеного експерименту, де показано динаміку зростання високого (на 6,9 %) та креативного (на 16,4%) рівнів сформованості у студентів експериментальних груп здатності до художнього проектування. У свою чергу, відсоток студентів із достатнім та середнім рівнями в експериментальних групах порівняно з контрольними зменшується відповідно на 9,6 % та 13,7 %. Статистична обробка експериментальних даних підтверджує ефективність розробленої методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну.

Водночас проведене дослідження не вичерпує усіх аспектів проблеми та обумовлює необхідність її подальшого вивчення та розробки.

СПИСОК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

Статті у міжнародних наукових виданнях

1. Shevchenko Anna. Genesis of Design Education in Ukraine / Anna Shevchenko // Intellectual Archive. – Toronto : Shiny Word.Corp. (Canada). – 2017. – March/April. – Vol. 6. – No. 2. – PP. 139–145.
2. Shevchenko Anna. Pedagogical model training process for future designers to Art Design / Anna Shevchenko // Topical questions of contemporary science: Collection of scientific articles. - Aspekt Publishing of Budget Printing Center, Taunton, MA 02780, United States of America, 2017.

Статті у наукових фахових виданнях

3. Шевченко А.І. Застосування нових інформаційних технологій у графічній підготовці майбутніх вчителів технологій // Науковий часопис НПУ імені

- М.П.Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи. – Випуск 46: збірник наукових праць / за ред. Д.Е. Кільдерова. – К.: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2014. – 312 с., С.279-282.
4. *Шевченко А.І.* Компетентнісний підхід у навчанні художньому проектуванню майбутніх фахівців з дизайну // Наукові записки – Випуск 9. – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 3. – Кіровоград: РВВ КДПУ імені В.Винниченка, 2016 – 236 с., С.77-80.
  5. *Шевченко А.І.* Методика навчання «Основ композиції» майбутніх фахівців дизайнерського профілю // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми . // Зб.наук.пр. - Випуск 46 / ред.кол.- Київ-Вінниця: ТОВ фірма "Планер", 2017. - 414 с., С.282 - 286.
  6. *Шевченко А.І.* Особливості функціонування дизайн-освіти у світі. // Збірник наукових праць Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини / [гол. ред.: М.Т. Мартинюк]. – Умань: ФОП Жовтий О.О., 2015.- В1. – 457с., С.419-424.
  7. *Шевченко А.І.* Результати навчання майбутніх педагогів-дизайнерів, з метою підготовки їх до художньо-проектної діяльності // Наукові записки – Випуск 11. – Серія: Проблеми методики фізико-математичної і технологічної освіти. Частина 3. – Кропивницький : РВВ КДПУ ім. В. Винниченка, 2017 – 192 с., С.152-155.

Науково-методичні видання:

8. Декоративно прикладне мистецтво: програма нормативної дисципліни освітнього рівня бакалавр галузі знань 01 Освіта спеціальності 015 Професійна освіта. Дизайн / уклад. *А.І. Шевченко, Т.Б. Гуменюк, Т.В. Сонгарова.* Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – 13 с.
9. Живопис з основами кольорознавства: програма нормативної навчальної дисципліни освітнього рівня бакалавр галузі знань 01 Освіта, спеціальності 015 Професійна освіта. Дизайн / уклад. *А.І. Шевченко, Т.Б. Гуменюк.* Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 14 с.
10. Матеріали сучасного дизайну: програма нормативної навчальної дисципліни освітнього рівня бакалавр галузі знань 01 Освіта, спеціальності 015 Професійна освіта. Дизайн / уклад. *А.І. Шевченко, Т.Б. Гуменюк, Т.В. Сонгарова.* Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2017. – 13 с.
11. Основи композиції: програма нормативної навчальної дисципліни освітнього рівня бакалавр галузі знань 01 Освіта, спеціальності 015 Професійна освіта. Дизайн / уклад. *А.І. Шевченко, Т.Б. Гуменюк.* Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 11 с.
12. Рисунок з основами пластичної анатомії: програма нормативної навчальної дисципліни освітнього рівня бакалавр галузі знань 01 Освіта, спеціальності

015 Професійна освіта. Дизайн / уклад. А.І. Шевченко, Т.Б. Гуменюк. Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ: Вид-во НПУ імені М.П. Драгоманова, 2016. – 14 с.

АНОТАЦІЇ

Шевченко А. І. Методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну. Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.02 – теорія та методика навчання технічні дисципліни. – Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова. – Київ, 2017.

Дисертація присвячена проблемі формування здатності до художнього проектування у процесі фахової підготовки майбутніх фахівців з дизайну.

У процесі дослідження проведено аналіз становлення дизайн-освіти та визначено її основні напрями розвитку в Україні і світі. Розкрито сутність компетентнісного підходу у процесі навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну та визначено результати навчання, через які формуються фахові спеціалізовані компетентності, а саме: мистецько-естетична, образотворча, проектна, з метою підготовки студентів до майбутньої професійної діяльності.

У дисертації запропоновано педагогічну модель процесу навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну. Обґрунтовано та розроблено методику навчання фундаментальних мистецьких та дизайнерських дисциплін науково-предметної підготовки. Доведено, що на формування здатності до художньо-проектної діяльності значний вплив має реалізація методу проектів та розвиток творчих здібностей у процесі підготовки фахівців, а також створення сприятливих умов та організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, використовуючи при цьому проектний та інтегративний підходи.

Експериментальним шляхом перевірено результативність запропонованої методики навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну та визначено інструментарій оцінки ефективності формування здатності до художньо-проектної діяльності.

У ході дисертаційного дослідження дійшли висновку, що запропонована методика навчання художнього проектування майбутніх фахівців з дизайну є доцільною та результативною і такою, що може бути запровадженою у навчальний процес підготовки майбутніх фахівців з дизайну.

Ключові слова: дизайн-освіта, художнє проектування, здатність до художньо-проектної діяльності, фахова компетентність, результати навчання, педагогічна модель, методика навчання, майбутні фахівці з дизайну, творчість, навчально-пізнавальна діяльність, метод проектів.

Шевченко А. И. Методика обучения художественного проектирования будущих специалистов по дизайну. Диссертация на соискание ученой степени кандидата педагогических наук по специальности 13.00.02 - теория и методика обучения технические дисциплины. - Национальный педагогический университет имени М. П. Драгоманова. - Киев, 2017.

Диссертация посвящена проблеме формирования способности к художественному проектированию в процессе профессиональной подготовки будущих специалистов по дизайну.

В процессе исследования проведен анализ становления дизайн-образования и определены ее основные направления развития в Украине и мире. Раскрыта сущность компетентного подхода в процессе обучения художественного проектирования будущих специалистов по дизайну и определены результаты обучения, по которым формируются профессиональные специализированные компетентности, а именно: художественно-эстетическая, изобразительная, проектная, с целью подготовки студентов к будущей профессиональной деятельности.

В диссертации предложено педагогическую модель процесса обучения художественного проектирования будущих специалистов по дизайну. Обосновано и разработана методика обучения фундаментальным художественных и дизайнерских дисциплин научно-предметной подготовки. Доказано, что на формирование способности к художественно-проектной деятельности значительное влияние оказывает реализация метода проектов и развитие творческих способностей в процессе подготовки специалистов, а также создание благоприятных условий и организации учебно-познавательной деятельности студентов, используя при этом проектный и интегративный подходы.

Экспериментальным путем проверено результативность предложенной методики обучения художественного проектирования будущих специалистов по дизайну и определены инструментарий оценки эффективности формирования способности к художественно-проектной деятельности.

В ходе диссертационного исследования пришли к выводу, что предложенная методика обучения художественного проектирования будущих специалистов по дизайну является целесообразной и результативной и такой, которая может быть внедренной в учебный процесс подготовки будущих специалистов по дизайну.

Ключевые слова: дизайн-образование, художественное проектирование, способность к художественно-проектной деятельности, профессиональная компетентность, результаты обучения, педагогическая модель, методика обучения, будущие специалисты по дизайну, творчество, учебно-познавательная деятельность, метод проектов.

Shevchenko A.I. Methodology of teaching artistic design to future design specialists. Thesis for a Candidate degree in Pedagogical sciences by speciality 13.00.02 - Theory and methodology of teaching (technical disciplines). - National Pedagogical Drahomanov University. - Kyiv, 2017.

The Thesis is devoted to the problem of forming the ability to artistic designing in the process of professional training of future design specialists.

In the course of the research, the analysis of the genesis of design education has been made and its main directions of development in Ukraine and in the world have been determined. The essence of the competence-based approach in the process of teaching artistic design to future design specialists has been determined and training

outcomes have been defined, through which specialized competencies are formed in order to prepare students for future professional activity, namely: artistic and aesthetic, visual, and designing.

A pedagogical model of the process of teaching artistic design to future design specialists has been proposed in the thesis. The methodology of teaching fundamental artistic and design disciplines of academic qualification has been developed and substantiated. It has been proved that the implementation of the project-oriented method and the development of creative abilities in the process of training specialists, as well as creating favourable conditions and organizing educational and cognitive student activities with the use of project-oriented and integrative approaches have a significant influence on the formation of the ability to artistic and design activity.

The effectiveness of the methodology proposed for teaching artistic design to future design specialists has been experimentally checked and the tools for assessing the effectiveness of forming the ability to artistic and design activities have been determined.

In the course of the research, it has been concluded that the methodology proposed for teaching artistic design to future design specialists is expedient and effective and it could be introduced into the educational process of training of future design specialists.

Key words: design education, artistic design, artistic designing, ability to artistic and design activity, professional competence, training outcomes, pedagogical model, teaching methodology, future design specialists, creativity, educational and cognitive activity, project-oriented method.